

3. LEKCE

Писмо от Сѳия

Сѳия, 10 октѳмври

Мили приятели!

Отдѳвна нѳмаме от Вас никакви вѳсти, но и нѳс, трѳбва да признаѳем, Ви пишем сѳщо много рѳдко. Но ѳто, седѳм заедно с Веселин на една мѳса в студѳнтското кафенѳ в градинката до университета, пиѳем кафѳ и си мѳслим за вас. Само Маргарѳта не ѳ с нас, тѳ в последно време по цѳли дни стоѳи в университетската библиотѳка и четѳ за изпити. Дѳже не ходи на лекции и товѳ трѳе вѳче цѳли две сѳдмици. Аз ѳ се смѳя, че сигурно вѳче не помни кѳдѳ живѳе и как се казва. Ако нѳкой ѳ позвъни на вратѳта, тѳ не сѳ сѳща да отвѳри.

А времето в Сѳфия е тѳлкова хѳбаво, слѳнчево и мѳко! Дните са ѳще тѳпли, но слѳнцето вѳче не печѳ тѳлкова силно и вѳтърът всѳ ѳще дѳха умерено, дори е приятен. Вѳрно, понякога мѳлко вали дѳжд, но тѳва не прѳчи от време на време с Веселин да играѳем тѳнис. А семѳстърът вѳче върви и повечето време ѳмаме занятия или ходим на курс по английски. Тѳнисът остава за нас единственото развлѳчение.

Аз от септѳмври рабѳтя в едно издѳтелство. Искам да спестѳ мѳлко пари, за да мѳга да си кѳпя компѳтер. Работата в издѳтелството сѳщо е свѳрзана с компѳтери, така че освѳн финансов ефѳкт ѳма и друга полза от нѳя. Освѳн товѳ пиша и курсова рабѳта.

Веселин сѳщо тѳрси нѳкаква рабѳта, но тѳѳ събира пари за друго. Опѳтѳва се да полѳчи стипѳндия за стаж или да намѳри спѳнсори за нея. Смята да посетѳ и Прага, но прѳди всѳчко ѳска да слѳдва в Германия.

Каквѳ правите Виѳе? Дали понякога се сѳщате за Бѳлгарѳя? Помните ли хѳбавите сѳдмици на морѳто? Искам ѳще веднѳж да повтѳря, че ако рѳшите да дѳйдете отново в Бѳлгарѳя, винаги сте добрѳ дошли у нас! Есенните месеци са нѳй-подходящи за една екскурзия до Сѳфия, така че ако семѳстърът в Прага запѳчва пѳ-кѳсно, качѳте се на самолѳта и елате понѳ за мѳлко. А ако рѳшите да дѳйдете догодѳна през лѳтото, мѳжем пак да отѳидем на морѳ.

Семѳйство Иванѳви ме мѳлят да им дам вѳшия адрѳс. Искат да Ви благодарѳт ѳще веднѳж за всѳчко. Изглѳжда нещѳта вървят добрѳ, но засега не мѳгат да кажат нищо пѳ-конкрѳтно. Държат да ви информѳрат самѳи.

Желѳем Ви много успѳхи и чакаме Вѳшия ѳтговор.

Вѳши Стоѳян и Веселин

Фон: Лекция писмо

- C: - Веселине, знаеш ли точно как се пише адресът?
 B: - Да, дай ми плика. Да залепя ли и марката?
 C: - Ето ти я. Аз сегă отивам в общежитието. Мбга да слѝза на площад Славейков и да мина през пбщата да пусна писмбто.
 B: - Добре. Довечера сме на гбсти, нали знаеш. Искам да се срѝщем преди това, трябва да кѝпим някакъв подарък.
 C: - Няма проблем. Аз искам за малко да се видя с Маргарита и след това можем да минаем през центъра и да изберѝм нещо.
 B: - Значи можем се уговорим за пет часа пак тѝка?
 C: - Разбира се!

отдавна <i>adv.</i> již dávno, odedávna	мек <i>adj.</i> mírný, měkký
вест <i>f.</i> zpráva- ^{м. дивина} сест. , ^{небояне}	топъл <i>adj.</i> teplý
призная -еш <i>dok.</i> přiznat	слънце <i>n.</i> slunce
пиша -еш <i>ned.</i> psát	пекă -чеш <i>ned.</i> péci, pálit
рядко <i>adv.</i> zřídka	дѝхам -аш <i>ned.</i> foukat
седя -иш <i>ned.</i> sedět	умѝрено <i>adv.</i> mírně, umírněně
стоя -иш, <i>ned.</i> nacházet se; stát	вярно <i>adv.</i> opravdu, skutečně
заедно с <i>cop.</i> spolu s	дѝжд <i>m.</i> déšť
кафенѝ <i>n.</i> kavárna	вали дѝжд прѝй
градинка <i>f.</i> parčík, zahrádka	прѝча -иш <i>ned.</i> vadit
пия -еш <i>ned.</i> pít	вървя -иш <i>ned.</i> jít, jet
мисля -иш <i>ned.</i> myslet	повече(то) <i>n.</i> ; <i>num.</i> většina; více
време <i>n.</i> čas, doba, počasí	ѝча -иш <i>ned.</i> učit se
четă -еш <i>ned.</i> číst, studovat	оставам -аш <i>ned.</i> zůstávat, zbývat
ѝзпит <i>m.</i> zkouška	едѝнствен <i>adj.</i> jediný
трая -еш <i>ned.</i> trvat	развлечѝние <i>n.</i> zábava, povyražení
седмица <i>f.</i> týden	раббтя -иш <i>ned.</i> pracovat
смѝя се -еш <i>ned.</i> smát se	издăтелство <i>n.</i> nakladatelství
пбмня -иш <i>ned.</i> pamatovat	спестя -иш <i>dok.</i> ušetřit
дăже <i>adv.</i> dokonce	пари <i>pl.</i> peníze
позвъня -иш <i>dok.</i> zavolat, zazvonit	кѝпя -иш <i>dok.</i> koupit
вратă <i>f.</i> dveře	компѝтър <i>m.</i> počítač
отвбря -иш <i>dok.</i> otevřít	свързан <i>adj.</i> spojený, spjatý
трябва je třeba, je nutné, muset	освѝн <i>prep.</i> kromě, mimo
хѝбав <i>adj.</i> hezký, pěkný	пблза <i>f.</i> užitek
слънчев <i>adj.</i> slunečný	кѝрсов <i>adj.</i> ročníkový

цл
тй
гá

търся -иш *ned.* hledat, shánět
 събирам -аш *ned.* sbírat
 опитвам се -аш *ned.* zkoušet
 получа -иш *dok.* dostat
 стипендия *f.* stipendium
 намеря -иш *dok.* najít
 смятам -аш *ned.* domnívat se
 посетя -иш *dok.* navštívit
 преди всичко *adv.* především
 правя -иш *ned.* dělat, vykonávat
 сещам се -аш *ned.* vzpomínat
 още веднъж *adv.* ještě jednou
 повторя -иш *dok.* zopakovat
 решя -иш *dok.* rozhodnout, vyřešit
 дбйда -еш *dok.* přijít, přijet
 отново *adv.* znovu
 есенен *adj.* podzimní
 подходящ *adj.* vhodný
 екскурзия *f.* exkurze, výlet
 тъй че *cop.* takže, a tak, tak tedy
 започвам -аш *ned.* začínat
 кача се -иш *dok.* nastoupit, vylézt
 самолёт *m.* letadlo
 понё *interj.* alespoň
 за малко *adv.* na chvíli
 догодина *adv.* napřesrok
 лято *n.* léto
 отида -еш *dok.* odejít, odjet
 моля -иш *ned.* prosit

дам, дадеш *dok.* dát
 адрес *m.* adresa
 благодаря -иш *ned.* děkovat
 засега *adv.* zatím
 кажа -еш *ned.* říci
 държа -иш *ned.* držet; dbát
 информирам -аш *ned.* informovat
 желая -еш *ned.* přát
 успех *m.* úspěch
 плик *m.* obálka, sáček, igelitka
 залепя -иш *dok.* zalepit
 марка *f.* známka, značka
 слеза, слезеш *dok.* vystoupit, slézt
 площад *m.* náměstí
 мина -еш *dok.* minout, uplynout
 поща *f.* pošta
 пусна -еш *dok.* pustit
 писмо *n.* dopis
 пусна писмо odeslat (hodit) dopis
 довечера *adv.* dnes večer
 срещна се -еш *dok.* setkat se
 подарък *m.* dárek
 видя -иш *ned.* vidět
 избира -еш *dok.* vybrat
 уговоря -иш *dok.* domluvit
 пет часа пět hodin
 тукá *adv.* tady, zde
 отлично *adv.* výborně, skvěle

DALŠÍ SLOVÍČKA K LEKCI

както *pron.* co?
 сигурно *adv.* určitě
 сегá *adv.* teď, nyní
 оттáм *adv.* odtamtud
 радвам се -аш *ned.* být rád
 един, една, -ò *neurč.* člen
 приятелка *f.* přítelkyně

славянски *adj.* slovanský
 къдè *adv.* kde
 данò да *interj.* kéž
 да *cop.* aby
 някой *pron.* někdo
 звъня -иш *ned.* zvonit
 спя -иш *ned.* spát

кѹхня <i>f.</i> kuchyň	приказка <i>f.</i> pohádka
свърша -иш <i>dok.</i> skončit, dokončit	хич <i>interj.</i> vůbec
изстѣвам -аш <i>ned.</i> stydnout	народ <i>m.</i> národ, lid
идвам -аш <i>ned.</i> přicházet, přijíždět	герой <i>m.</i> hrdina
отѣвам -аш <i>ned.</i> odcházet, odjíždět	сѣло <i>n.</i> vesnice
защото <i>cop.</i> protože	ключ <i>m.</i> klíč
събирам се -аш <i>ned.</i> scházet se.	земля <i>f.</i> země, půda
стая <i>m.</i> místnost, pokoj	топля -иш <i>ned.</i> hřát
тихо <i>adv.</i> tiše	лекѹвам -аш <i>ned.</i> léčit
задължителен <i>adj.</i> nezbytný, povinný	списание <i>n.</i> časopis
познат <i>adj.</i> známý	защо <i>cop.</i> proč
влѣза, влѣзеш <i>dok.</i> vejít, vstoupit	държавен <i>adj.</i> státní
река -чѣш <i>dok.</i> pravit, říci	гѣтвя -иш <i>ned.</i> připravovat, vařit
облека -чѣш <i>dok.</i> obléci	лек <i>adj.</i> lehký, snadný
лежа -иш <i>ned.</i> ležet	тѣжък <i>adj.</i> těžký, obtížný
хорб <i>n.</i> kolo, lidový bulh. tanec	чужденец <i>m.</i> cizinec
улица <i>f.</i> ulice	дебѣл <i>adj.</i> tlustý

NÁZVY MĚSÍCŮ:

януари	leden
февруари	únor
март	březen
април	duben
май	květen
юни	červen
юли	červenec
август	srpen
септѣмври	září
октѣмври	říjen
ноѣмври	listopad
декѣмври	prosinec

NÁZVY DNŮ V TÝDNU:

понеделник	pondělí
вторник	úterý
сряда	středa
четвъртък	čtvrtek
петък	pátek
събота	sobota
неделя	neděle

d
s
t
n
-i

Pi

Ča

oe

Př

кѣ

шѣ

Рс

PŘITOMNÝ ČAS SLOVES 1. A 2. KONJUGACE

SLOVESA 1. KONJUGACE odpovídají slovesům 1., 2. a 3. slovesné třídy v češtině (se znaky **-e**, **-ne**, **-je**), jejich základním znakem je tedy samohláka **e** v koncovkách přítomného času. Obdobně jako v češtině končí tvar 1. os. sg. na samohlásku (o výslovnosti této koncovky viz str. 15), na rozdíl od češtiny však **tvar 1. os. pl. má koncovku -м** proti českému **-me**. Přízvuk je v přítomnosti stálý, buď na kořeni nebo koncovce.

	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>
1.	-а	-ем
2.	-еш	-ете
3.	-е	-ат

Příklady:

	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>
1.	чѐтá	чѐтѐм	1. пѐша	пѐшем
2.	чѐтѐш	чѐтѐте	2. пѐшеш	пѐшете
3.	чѐтѐ	чѐтáт	3. пѐше	пѐшат

Končí-li kořen sloves tohoto typu na samohlásku, projevuje se v časování hláska **-j-** (která má obdobu v české 3. slovesné třídě), v 1. os. sg. a 3. os. pl. se pak koncovky se píší **-я**, **-ят**:

Příklady:

	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>
1.	живѐя	живѐем	1. пѐя	пѐем
2.	живѐеш	живѐете	2. пѐшеш	пѐшете
3.	живѐе	живѐят	3. пѐе	пѐят

Stejný pravopis mají v 1. os. sg. a 3. os. pl. dále tato slovesa: **кѐпя** (koupat), **дрѐмя** (dřít), **сѐпя** (sypat, nalévat), **хѐпя** (kousat), **шѐпя** (štípat), **скѐбя** (škubat).

Poznámka: Kromě uvedených základních typů sloves 1. konjugace existují slovesa se změnami v kořeni nebo s nepravidelnými koncovkami:

1. Hláskové alternace:

мѐга - мѐжеш, мѐже ... мѐгат	моси
пѐкá - пѐчѐш, пѐчѐ ... пѐкáт	рѐси
влѐза - влѐзеш, влѐзе ... влѐзат	vejít;

2. Nepravidelné časování:

знам í знáя - знáеш ... знáят	vědět, znát
дам - дадѐш, дадѐ ... дадáт	dát
ям - ядѐш, ядѐ ... ядáт	jíst.

SLOVESA 2. KÓNJUGACE odpovídají slovesům 4. slovesné třídy v češtině (se znakem -í), jejich základním znakem je tedy samohláska и v koncovkách. Na rozdíl od češtiny je však v 1. os. sg. měkká koncovka -я (proti českému -ím) a v 1. os. pl. je shodně s první konjugací koncovka -м proti českému -me. Přízvuk je v přítomnosti stálý na kořeni nebo na koncovce.

	sg.	pl.
1.	-я	-им
2.	-иш	-ите
3.	-и	-ят

Příklady:

	sg.	pl.	sg.	pl.
1.	нбс <u>я</u>	нбс <u>им</u>	сто <u>я</u>	сто <u>им</u>
2.	нбс <u>иш</u>	нбс <u>ите</u>	сто <u>иш</u>	сто <u>ите</u>
3.	нбс <u>и</u>	нбс <u>ят</u>	сто <u>и</u>	сто <u>ят</u>

Končí-li kořen sloves 2. konjugace na tupou sykavku (ж, ш, ч), jeví se koncovky 1. os. sg. a 3. os. pl. jako tvrdé a píší se -а, -ат:

Příklady:

	sg.	pl.	sg.	pl.
1.	л <u>ча</u>	л <u>чим</u>	леж <u>а</u>	леж <u>им</u>
2.	л <u>чиш</u>	л <u>чите</u>	леж <u>иш</u>	леж <u>ите</u>
3.	л <u>чи</u>	л <u>чат</u>	леж <u>и</u>	леж <u>ат</u>

SROVNÁVACÍ TABULKA BULHARSKÉHO A ČESKÉHO ČASOVÁNÍ

Porovnejte souhrnně přítomní koncovky sloves v bulharštině a v češtině:

konju- gace	bulh. česká	1.		2.		3.	
		1., 2., 3.	4.	5.			
os. sg.	1.	-а	-и, и	-я	-ím	-ам	-ám
	2.	-еш	-еš	-иш	-íš	-аш	-áš
	3.	-е	-е	-и	í	-а	-á
pl.	1.	-ем	-еме	-им	-íme	-аме	-áme
	2.	-ете	-ете	-ите	-íte	-ате	-áte
	3.	-ат	-оу, í	-ят	-í, e, jí	-ат	-ají

CVIČENÍ

1. Tvořte od sloves 1. osobu sg. a 1. a 3. osobu pl.

a) pravidelná slovesa I. konjugace:

раста́	růst	започна́	začít
Дн оти́да	(ode)jíít	вди́гна	zvednout
Жн дбй́да	přijít	вѣрна	vrátit
пла́ча	plakat	ле́гна	lehnout si
ре́жа	řezat	па́дна	spadnout
ка́жа	řící	помо́гна	pomoci
пи́ша	psát	хва́на	chytit
взе́ма	vzít	се́дна	sednout
желáя	přát	би́я	bít
игра́я	hrát	ми́я	mýt
тра́я	trvat	сме́я се	smát se
пи́я	pít	жалéя	želet, litovat
открíя	odhalit	чу́я	slyšet;

b) pravidlená slovesa II. konjugace:

благодаря́	děkovat	вѣрв́я	jít
ви́дя	vidět	оба́дя	ozvat se
вб́дя	vést	пра́вя	dělat
говб́ря	mluvit	рабб́тя	pracovat
зави́ся	záviset	се́дя	sedět
ми́сля	myslet	сп́я	spát
мо́ля	prosit	тѣр́ся	hledat
сто́я	stát	хб́дя	chodit
дѣржа́	držet	решá	rozhodnout
вѣрша	vykonávat	случа́ се	stát se
получа́	dostat	продѣ́лжа	pokračovat
мьлчá	mlčet	отбелéжа	poznamenat

2. Přečtěte a zapamatujte si některá nepravidelná slovesa I. konjugace a slovesa s hláskovými altermacemi v kořeni:

мо́га	- можеш, може, можем, можете, мо́гат	мо́си
река́	- рецеш, рецѣ, рецѣм, рецѣте, река́т	прави́т

облека - облечеш, облечеш, облечем, облечете, облечат	obléci
дйна - днеш, дне, днем, днете, днат	schovat - скрива
зная i знам - знаеш, знае, знаем, знаете, знаят	znát
кпя - кпеш, кпе, кпем, кпете, кпят	koupat
сипя - сипеш, сипе, сипем, сипете, сипят	sypat
дам - дадеш, дадеш, дадем, дадете, дадат	dát
ям - ядеш, ядеш, ядем, ядете, ядат	jíst

3. Převeďte věty do opačného čísla.

а) 1. Тъй пие вода. 2. Аз играя хорб. 3. Ти ядеш ли зеленчуци? 4. Те рожат хляб. 5. Все писмб ли пишете? 6. Ние не четем романи. 7. Не се смее, а плача. 8. Детето расте. 9. Всеки ден мием чинии. 10. Желаете ли един билет? 11. Знаят ли защо? 12. Ти къде живеш? 13. Кпя се в морето. 14. Комарът хапе.

А. р. Бом
2.12

б) 1. Аз уча български език. 2. Ние търсим нови възможности. 3. Пят води към площада. 4. Тъй върви по улицата. 5. Учениците ходят на училище. 6. Благодаря ви! 7. Ти спиш ли още? 8. Така ли мислите? 9. За какво говорят? 10. Благодаря ви много. 11. Те още не работят. 12. Какви ги вършиш? 13. Много ви моля. 14. Тъй държи на отговор. 15. Търсиш един свой приятел.

А. р. Бом
2.12

в) 1. Разказвам приказки. 2. Да ти разкаже за случката! 3. Обличате се топло. 4. Трябва да се облечеш топло. 5. Получават много писма. 6. Какво обичате? 7. Много се притеснявам. 8. Дълго ли чакате? 9. Не трябва да позволят това. 10. Хич не съжалявам. 11. Нямам време. 12. Тъй трудно се запознава. 13. Извинявам се. 14. Те много бързат. 15. Създаваме си неприятности.

4. Vyčasuňte slovesná spojení.

1. четя и разбирам	7. лежа и спя	13. искам да дйда
2. слушам и говоря	8. помагам и помогна	14. не желая да слушам
3. знам и мога	9. зная и познавам	15. <u>взема</u> да вляза
4. стоя, седя или лежа	10. ям и пия	16. започвам да уча
5. питам се и отговарям	11. живеш и работя	17. мисля да питам
6. дам и взема	12. нямам и търся.	18. държа да върна

5. Odovězte kladně i záporně na dané otázky.

1. Ты за изпита по чешки ли учиш?
2. Носите ли речниците?
3. Вие пиете ли бира?
4. Твой играе ли тенис?
5. Знаете ли за новата му книга?
6. За Прага ли четете?
7. Ты с Деян ли говори?
8. Те добре ли си вършат работата?
9. Всѣ за нея ли мислят?
10. Ядеш ли българско бяло сирене?
11. Правилно ли вървим?
12. За билетите ли молиш?
13. Детето прилично ли се държи?
14. Тази улица води ли към университета?
15. Дълго ли трае това?
16. Някакво списание ли търсим тук?
17. Ты в театъра ли работи?
18. От нас ли зависи това?
19. Те ходят ли на училище?
20. Вие още ли спите?

6. Dokončete věty podle uvedeného vzoru.

Vzor: Ты прави грешки, но аз ... - Ты прави грешки, но аз не правя.

1. Те го познават, но ние ...
2. Аз винаги питам, но ти никога ...
3. Ти си отиваш, но тя още ...
4. Те мислят така, но аз ...
5. Ние се къпем в морето, но вие ...
6. Детето плаче, но ти ...
7. Аз уча редовно, но вие ...
8. Ти не четеш поезия, но той ...
9. Ние си говорим с тях, а той ...
10. Аз обичам музиката, но те ...
11. Той стои мирно, но ти ...
12. Вие пиете кафе, но аз ...
13. Ты винаги мълчи, но той никога ...

7. Přečtěte si následující dialog.

- Здравей, Мария! Радвам се, че те срещам. Как си?
- Здравей, Петко! Благодаря, добре съм. Кажй ми ти какво правиш?
- Работя върху дипломната си работа и търся една информация. Ти знаеш ли чешки език? Нали учиш чужди езици?
- Не, аз знам само немски, но Лидка говори чешки. Тя следва славянска филология и учи чешки език вече четири години. Защо не й се обадиш?
- Мислиш ли, че тя познава и чешката история? Трябва ми една справка.
- Сигурно, тя обича историята и литературата и дори превежда исторически романи от чешки. Можеш да я помблши да ти помогне.
- Не знаеш ли случайно къде мога да я намеря сега? Утре искам да предам първата част на професора и не мога да чакам до вечерта.
- Ты се готви за държавния изпит и съм сигурна, че четеш в университетската библиотека. Трябва да провериш първо там.
- Още сега отивам да я намеря. Дано да ми помогне!

1 p. 10 p

b) Připravte si podobný dialog.

9.12.

- potřeby se přiblížit kš diplomu do knihovny
- potřeby se přiblížit kš diplomu do knihovny
ale máte státní zkoušku, C
musíte ... a do

ČLEN U PODSTATNÝCH A PŘÍDAVNÝCH JMEN

F

Velmi podstatným rozdílem mezi češtinou a bulharštinou je existence kategorie určenosti vyjadřovaná v bulharštině pomocí členu. Jméno ve větě (např. podmět, předmět, příslovecné určení, neshodný přívlastek aj.) nebo jmenná skupina, pokud jsou tyto větné členy rozvité, je buď určitá, to znamená, že mluvčí i adresát mají o zmiňovaném předmětu již nějakou informaci, vědí, o čem se mluví, nebo je neurčitá, to znamená, že se v rozhovoru zmínka o té věci vyskytuje poprvé a účastníci rozhovoru o daném předmětu nic nevědí.

URČITÝ ČLEN je v bulharštině postpozitivní, t. j. stojí za prvním členem jmenné skupiny a tvoří s ním fonetickou (a pravopisnou) jednotku. Jmenná skupina se může skládat buď jen ze substantiva, nebo může být rozvitá (může obsahovat jedno nebo více adjektiv, případně adjektivní zájmena, např. přívlastňovací). Člen se tedy vyskytuje ve spojení se všemi těmito slovními druhy. Původem jde o staré ukazovací zájmeno *тъ*, *та*, *то*. Mění se podle rodu a čísla, v nichž se shoduje s řídícím substantivem. Na jeho tvar má vliv vedle rodu a čísla i zakončení substantiv, adjektiv a zájmen, k nimž se připojuje. Člen určitý má tyto tvary:

TVARY ČLENU URČITÉHO U SUBSTANTIV

	sg.		pl.	
	zakončení	člen	zakončení	člen
maskulina	souhl. <i>член</i>	-ът, -а	-и	-те
	<i>членка</i>	-ят, -я	-ове	-те
	-а <i>баща</i>	-та	-е	-те
	-о <i>чичо</i>	-то	-и	-те
feminina	-а <i>прева</i>	-та	-и	-те
	souhl. <i>реом</i>	-та	-е	-те
neutra	-о, -е <i>слово, име, име</i>	-то	-а, -я	-та
	-и, -у, ю <i>келло</i>	-то	-ена, (е)та	-та
	<i>железо</i>		-и	-те
			-е	-те

Př

sk
vi
pc
už
te

Příklady:	наро̀д - наро̀д <u>ът</u> , наро̀да	наро̀ди - наро̀ди <u>те</u>
	град - град <u>ът</u> , град <u>а</u>	градо̀в <u>е</u> - градо̀в <u>е</u> те
	геро̀й - геро̀я <u>т</u> , геро̀я	герби - герби <u>те</u>
	баща - баща <u>та</u>	бащи - бащи <u>те</u>
	чѝчо - чѝчо <u>то</u>	чѝчовци - чѝчовци <u>те</u>
	жена - жена <u>та</u>	жени - жени <u>те</u>
	песен - песен <u>та</u>	песни - песни <u>те</u>
	сѐло - сѐло <u>то</u>	села̀ - села̀та
	мор <u>е</u> - мор <u>е</u> то	мор <u>е</u> та - мор <u>е</u> та <u>та</u>
	име - име <u>то</u>	имена̀ - имена̀та
	такси - такси <u>то</u>	такси <u>та</u> - такси <u>та</u> та
	меню̀ - меню̀ <u>то</u>	меню̀та - меню̀та <u>та</u>
	ра̀мо - ра̀мо <u>то</u>	рамен <u>е</u> - рамен <u>е</u> те
		рамена̀ - рамена̀та

TVARY ČLENU URČITÉHO U ADJEKTIV A ZÁJMEN

	sg.		pl.	
	zakončení	člen	zakončení	člen
maskulinum	<i>красив</i> souhl. -и	-ият, -ия -ят, -я	-и	-те
femininum	-а	-та	-и	-те
neutrum	-о, -с	-то	-и	-те

Příklady:	нов - но̀в <u>ият</u> , но̀в <u>ия</u>	но̀ви - но̀ви <u>те</u>
	но̀ва - но̀ва <u>та</u>	
	но̀во - но̀во <u>то</u>	
	дѐтски - дѐтски <u>ят</u> , дѐтски <u>я</u>	дѐтски - дѐтски <u>те</u>
	дѐтска - дѐтска <u>та</u>	
	дѐтско - дѐтско <u>то</u>	

Pro užívání členu u maskulin platí toho pravidlo: je-li jmenná skupina se členem ve větě ve funkci podmětu, přísudku nebo doplňku závislém na podmětu (tedy ve funkci, v níž se v češtině užívá nominativu), používá se ve spisovné bulharštině plného (delšího) členu. Jinde se užívá členu krátkého. V běžně mluvené bulharštině se silně projevuje tendence k užívání pouze krátkého členu.

Příklady: Градът има един милион жители. Město má milion obyvatel.
 Това е нашият учител. To je náš učitel.
 Отивам в града. Jedu do města.
 Търся новия речник. Sháním (ten) nový slovník.

Měkkou podobu členu -ят, -я mají tato maskulina:

- a) s příponou -тел nebo -ар (v názvech osob), např. *учител* - *учителят*, *учителя* (učitel), *лѐкар* - *лѐкарят*, *лѐкаря* (lékař) ale *семинарът*;
 b) subst. zakončená na -й, např. *край* - *краят*, *края* (konec);
 c) substantiva *ден* (den), *зет* (zet, švagr), *кон* (kůň), *крал* (král), *цар* (car), *сън* (sen, spránek), *път* (cesta, silnice), *лакът* (loket), *нѐкът* (nehet), *огън* (oheň).

Přízvuk je ve tvarech se členem na téže slabice jako ve tvaru, od něhož se tvoří s výjimkou následujících případů, kdy se přemísťuje na samotný člen:

- a) většina jednoslabičných maskulin, např. *град* - *градът*, *града*, (město), *глас* - *гласът*, *гласа* (hlas), *ден* - *денят*, *день* (den);
 b) feminina zakončená na souhlásku, např. *мисъл* - *мисълта* (myšlenka, mysl), *област* - *областта* (oblast, kraj).

Některé zvláštnosti při tvoření tvarů se členem (změny v kořeni, neproduktivní typu):

бряг - брегът, брега	цялост - целостта
театър - театърът, театъра	организъм - организъмът, организъма
палец - палецът, палеца	крила - крилата i крилете.

Poznámky:

1. O výslovnosti členu u maskulin viz str. 15.
2. Povšimněte si, jakou úlohu hraje pro výběr tvaru členu zakončení slova, k němuž se připojuje:

-souhl.: -а(т), -я(т) (sg. mask.; adj. v mask. sg.)

-а: -та (sg. f. a některá m., pl. neuter a substantiva jako брѐтя, пѐтица, раменѐта; adj. v sg. f.)

-о: -то (sg. neuter a některých mask.; adj. v sg. n.)

-и: -те (pl. mask., fem. a některých neuter jako живѐтните, ушѐте, раменѐте aj.; pl. adj. všech rodů).

Gramatický rod hraje úlohu zejména u feminin zakončených na souhlásku, která mají ve shodě s dalšími femininy člen -та.

Určenost jmenné skupiny může být různé povahy:

- a) individualizující: mluví se o jednom určitém předmětu z celého množství předmětů daného druhu. Tento předmět buď mluvčí i adresát vidí ve svém okolí, nebo je jediný svého druhu v dané komunikativní situaci, nebo je blíže určen, individualizován přímo ve výpovědi mluvčího.

Příklady:

Забравих си ключовете вкъщи. Запомнѐл jsem si doma klíče.

Затвори вратата, моля. Zavři, prosím, (ty) dveře.

Слънцето топли земята. Slunce ohřívá Zemi.

Къдѐ е стаята на брат ти? Kde je pokoj tvého bratra.

Невена чака гости. Гостите закъсняват. Nevena čeká hosty. Hosté přicházejí pozdě.

- b) generická: mluví se o předmětu jako o zástupci celé třídy stejných předmětů, např.:

Овцата е домашно животно. Ovce je domácí zvíře. (každá ovce)

Лекарят лекува. Lékař léčí. (všichni lékaři)

Дѐн на детѐто. Den dětí.

- c) kvantitativní: je-li užito plurálu subst. se členem, mluví se o všech předmětech, např.:

Децата слушаха учителя. (Všechny) Děti poslouchaly učitele.

Дай ми книгите. Dej mi ty knihy.

Člen nemohou mít tato podstatná jména:

- a) vlastní jména (Сѐфия, Бългàрия, Витоша, Искър, Мариa apod.); výjimkou jsou názvy horstev v plurálu: Род̀̀пите, Алпите, Кърконд̀̀шите apod.
b) názvy měsíců a dnů;
c) podstatná jména užívaná jako tituly (доц̀̀нт М̀̀рков, инженер Д̀̀обрев)
d) podstatná jména druhová před vlastními jmény a názvy (река Марица, град Сѐфия, квартал "Изток", списàние "Ние жените")

Ve funkci neurčitého členu se v bulharštině užívá číslovky едн (s dalšími tvary една, едно, едни), která se klade před první člen jmenné skupiny. V rodě a čísle se shoduje s řídícím substantivem, např. Тѐй търси един св̀̀бѐй приятел. (Hledá (nějakého) svého kamaráda.) Neurčenost může být vyjádřena též neurčitym zájmenem (нѐкой).

CVIČENÍ

8. Opakujte po učiteli. Všimněte si tvarů a postavení členu.

1. град - градът, града	спокбен град - спокбѝният град
2. баща - бащата	млѝд баща - млѝдният баща
3. година - годината	нѝва година - нѝвата година
4. пѝсен - песента	нарѝдна пѝсен - нарѝдната пѝсен
5. дете - детѝто	вѝсело дете - вѝселото дете
6. закѝни - закѝните	вѝжни закѝни - вѝжните закѝни
7. места - местѝта	хѝбави места - хѝбавите места
8. врѝзки - врѝзките	осѝбени врѝзки - осѝбените врѝзки
9. лѝкар - лѝкарят	брѝй - брѝят
10. дѝн - денѝт	пѝт - пѝтѝт
11. свѝт - светѝт, светѝ	вѝтър - вѝтѝрѝт, вѝтѝра
12. чужденѝц - чужденѝцѝт, чужденѝца	чужденѝцѝ - чужденѝците
13. механѝзѝм - механѝзѝмѝт, механѝзма	механѝзми - механѝзмите
14. тих спокбен град - тихият спокбен град	
15. хѝбава нарѝдна пѝсен - хѝбавата нарѝдна пѝсен.	
16. нѝш нѝв приѝтел - нѝшият нѝв приѝтел	

9. Utvořte tvary se členem v sg. i pl. od následujících slov a slovních spojení.

1. P.
2. 12
- a) голѝм град, ученик, чѝшки студѝнт, добѝр спортѝст, минѝстер, кѝледен празник, чужденѝц, друг цвят, мѝльк брѝт, дѝльг пѝт, днѝшен вѝстник, баща, дѝн, учѝтел, брѝг, теѝтѝр, твѝй клѝч, зѝск, вѝтѝр;
- b) женѝ, теѝрия, възмѝжност, пѝсен, хѝбава дѝщерѝ, бѝдѝща промѝяна, висѝка стѝйност, интерѝсна белѝжка, кѝща, врата, мѝя нѝва кѝхня, рѝка, неприѝтност, лѝкция, стѝя;
- c) рѝдко живѝтно, кѝче, дете, обикновѝно ѝме, сѝнѝо окѝ, впечатлѝние, интерѝсно момѝѝ, лѝшо чѝвство, ѝвче сѝрене (*jen sg.*), краѝе млѝко (*jen sg.*), нещѝ (*jen pl.*), хорѝ;
- d) закѝн и прѝво, баща и мѝйка, услѝвие и срѝж, мѝсец и сѝдмица, дѝрѝвѝ и цѝѝте, възмѝжност и желѝние, длѝн и лѝкѝт, град и сѝло, кѝно и теѝтѝр, небѝ и слѝнце, площѝд и ѝлица, крилѝ и раѝмо, вѝстник и списѝние.

при - че се използва / използват
калкулацията

че се използва във всички случаи

10. Vyslechněte následující text.

Крѹм е вкѣщи. Тѡй четѣ в стѡята си и не чѹва, че нѣкой звѣнѣ на вратѡта. В апартамѣнта влѣза мѡйка му с еднѡ прѣятелка. Женѣте сѣдат в кѹхнѣта и тѣхо си говорѣт. Тѣ обѣчат да слѹшат класѣческа мѹзика, но тишинѡта е задѣлжително услѡбие за Крѹм. Мѡйка му му предлѡга кафѣ, но Крѹм не ѣска, бѣрза да доврѣши лекциѣта. Кафѣто изстѣва в чѡшата. Накрѡя Крѹм ѣдва при женѣте. Тѣ вѣче стѡват, защѡто прѣятелката на мѡйка му си трѣгва. В кѣщи я чѡкат децѡта ѣ. Синѣт слѣдва истѡрия, а дѣщерѣта е ученичка. Тѣ са прѣятели на Крѹм и често се събират с дрѹги познѡти при него в апартамѣнта.

b) Opakujte po vѣtách text a pѣekládejte do češtiny. Všímejte si vyjádřování určenessi v bulharštině.

11. Tvořte podle vzoru vѣty k uvedeným vѣtám. Zaměřte pozornost na tvoření tvaru se členem.

Vzor: Ивѡн тѣрси еднѡ кнѣга. (на масѡта) - Кнѣгата е на масѡта.

1. До Пловдив пътуваме с влак. (вѣче на гѡрата)
2. Ивѡн нѡси кѹфар и чѡнта. (тѣжък, лекѡ)
3. Пред мѡя прозѡрец растѣ еднѡ дѣрвѡ. (мнѡго висѡко)
4. Защѡ не нарѣжеш хлѣб? (прѣсен)
5. Получѡваме от тѣх вѣсти. (мнѡго добрѣ)
6. Пѣем си кафѣто на еднѡ масѡ. (крѣгла)
7. Тѣрся нѣкаква библиотѣка. (до университетѡта)
8. Искам да глѣдам тѣнис по телевизѣята. (мѡй любѣм спорт)
9. Има ли полза от тѡва? (голѣма)
10. Пѣша кѹрсова рѡбота. (почтѣ гѡтѡва)
11. Предлѡгат ми рѡбота. (не мѣ харѣсва)
12. Не мѡга да намѣря парѣ. (трѣбват ми ѡще днѣс)
13. Пътуваме със самолет. (на авиокомпѡния Балкан)
14. Тѡй ми предѡва нѣкакѡв плѣк. (мнѡго дебѣл)
15. Обѣчам да купѹвам подарѣци. (не трѣбва ѡбѡче да са скѣпи).

12. Doplňujte člen tam, kde je třeba.

1. Спѣнце печѣ мнѡго силно.
2. Имам срѣща пред университет.
3. Какѡ е врѣме в Сѡфия?
4. Вратѡ се ѡкѡзва затѡрена.
5. От мѣнала сѣдмица тѣрся едѣн рѣчник.
6. Кѡгѡ запѡчва зѣмен семѣстѣр?
7. Знѡеш ли адрѣс на Ивѡн?
8. Кѡй трамѡѡй ѡтѣва до цѣнтѣр?
9. Кѡгѡ дѡват стипѣндии?
10. Какѡ предлѡгате на нѡши гѡсти?
11. Как да мѣна до пѡща?
12. Марѣя слѣдва чѣшка филолѡгия.
13. Мѡя стѡя се намѣра до кѹхнѣ.
14. Дѡй ми последно писмѡ от Веселин.
15. Кѡй мѣе вѡв вѡше семѣйство чѡши и чѣнии?
16. Искаш ли кафѣ?
17. Сѡфия е стѡлица на Бѣлгѡрия.

1. Кѡгѡ - че използват